

Cristianisme i nova dreta a Europa

Suplement del Quadern n. 204 de CJ - (núm. 238) - Juny 2017

Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona - 93 317 23 38 - info@fespinal.com

www.cristianismeijusticia.net

Defensa de l'Occident cristià? La ideologia de la nova dreta a Europa¹

En nombrosos estats, els partits de la nova dreta (ND) determinen de manera creixent el dia a dia polític. Els moviments de Le Pen, el bloc flamenc, l'FPÖ austríac i, més recentment, l'AFD alemanya qüestionen la democràcia liberal i el projecte de pau de la Unió Europea. Aquests partits no han sorgit del no-res sinó del buit moral que la ideologia neoliberal ha deixat els darrers trenta anys. En aquest període, tant la substància moral de la socialdemocràcia com la dels partits de la democràcia cristiana s'han buidat. En definitiva: tal com el feixisme fou una reacció a un liberalisme desenfrenat, així la ND és una resposta al neoliberalisme.

A tot això, s'hi suma l'arribada massiva de refugiats que fugen de l'esfondrament del Pròxim Orient i l'Orient Mitjà i de la insensibilitat de nombrosos estats

africans, fet que ha alimentat encara més l'ascens de partits de la ND, alguns dels quals s'han convertit en els més votats als seus països respectius.

Sobre la ideologia dels moviments de la ND

Tant l'opinió pública com la ciència política els qualifiquen despectivament de "populistes". Per molt ben establerta que hagi quedat aquesta denominació, la considero del tot problemàtica. En efecte, la paraula "populisme" suggereix una política abastament desideologitzada, que s'adapta a les opinions canviants del "poble". Dit d'altra manera, la ideologia del populisme consisteix a no tenir cap ideologia en ferm. Ara bé, crec que aquest diagnòstic és una minimització perillosa del que aquests partits representen.

Per analitzar el fenomen convé considerar que n'hi ha molts que es basen en categories psicològiques (ressentiment contra els estrangers i contra els partits "establerts", por a la decadència de la classe mitjana, etc.). De tant en tant, són percebuts com a correctors de les estructures enquistades dels partits establerts per la democràcia, de tal manera que, com a moviments de protesta, no tindrien ambicions de govern. Aquestes anàlisis no són falses però menystenen la visió ideològica que tenen del món.

D'acord amb Jan-Werner Müller, percebo en la ND una determinada ideologia, certament flexible, però que mina perillosament els principis i els valors de les democràcies de l'estat de dret, tal com s'han construït a Europa després de la Segona Guerra Mundial.

La concepció fonamental d'aquesta ideologia ha sorgit a França, en el cercle del moviment de Le Pen. I ha estat sobretot Alain de Benoist, un dels ideòlegs de la *Nouvelle Droite*, l'encarregat de formular aquest pensament: un ideari que distingeix estrictament la ND de l'antic feixisme. Els moviments feixistes de l'època d'entreguerres es construïren sobre dos pilars. En primer lloc, eren obertament antidemocràtics, ja que el seu objectiu era esfondrar la democràcia recorrent a la violència, si calia. En segon lloc, es fonamentaven en el racisme. La ND elimina aquests dos elements fonamentals del feixisme per afirmar tant els drets civils com la democràcia. Renuncia, doncs, a la presa violenta del poder i se sotmet a les eleccions democràtiques. A més, substitueix l'"antic" racisme per un "etnopluralisme", i promou el reconeixement de les diverses ètnies i cultures cadascuna en el territori que li escau. Un concepte clau de la ND és la preservació de la "unió ètni-

ca" d'una nació. Des del 1986, al costat del moviment de Le Pen, l'FPÖ austríac s'ha convertit en un dels protagonistes més importants de la ND europea. Jörg Haider expressà de manera precisa el nucli d'aquest pensament: «Si la política no es construeix sobre principis ètnics, no li espera cap futur a la humanitat».

Tot i això, entre els mateixos partits, la qüestió de com es determina l'ètnia des del punt de vista conceptual és encara objecte de controvèrsia. Alain de Benoist, per exemple, representa un punt de vista anticristià, decididament "pagà", de la nació francesa. Mentre que d'altres, entre els quals l'FPÖ, miren de sobte el cristianisme i s'erigeixen en defensors de l'occident cristià en la seva lluita contra l'islam.

El perill dels plantejaments de la ND consisteix en el fet que la interpretació ètnica de "nació" o de "poble" té prioritat per sobre dels drets humans. De Benoist parla precisament de la «ideologia dels drets humans» i la critica com a secularització de la moral cristiana. L'ideal de la fraternitat, que juntament amb el de llibertat i el d'igualtat és una de les tres columnes de la Revolució Francesa, s'ha de limitar, segons ell, a la nació. Per això, els partits de la ND qüestionen la universalitat dels drets humans.

I encara més, consideren que la interpretació ètnica que fan dels conceptes "poble" o "nació" és el fonament de l'Estat i, per això, s'han d'assegurar amb mitjans estatals. Per aquesta raó, l'FPÖ ha promocionat transitòriament en el seu programa electoral un "dret a la pàtria" que s'ha d'afegir a la llista dels drets humans. Així, s'obre de sobte una escletxa per a una política autoritària. Ara bé, el "dret a la pàtria" no és cap dret humà que calgui imposar-se amb el poder de l'es-

tat ni pugui reclamar-se judicialment. En una democràcia pluralista, els conceptes “pàtria” o “identitat nacional” són més aviat objecte de debat públic i es basen en determinats drets humans, sobretot el de la llibertat d’opinió i de reunió. En el “dret humà a la pàtria”, que sembla tan inofensiu, s’amaga una càrrega explosiva extremament perillosa que, a llarg termini, mina les democràcies de l’estat de dret i les transforma en sistemes autoritaris. De fet, Jörg Haider reivindicà l’establiment d’una “tercera república”.

És clar que les democràcies liberals es fonamenten en el principi universalista dels drets humans, però també sobre un determinat consens al voltant de la “identitat nacional”. Fins i tot Habermas, que només sosté la legitimitat d’un patriotisme constitucional, relaciona la universalitat dels drets humans amb tot sistema democràtic de dret, i té en compte determinades concepcions de la conservació de la identitat nacional. El punt calent de la ND consisteix a diluir de manera unilateral, en favor de la nació, la tensió entre drets humans considerats des del punt de vista universal i concepcions particulars d’identitat nacional. Per això, aquests partits intenten controlar els mitjans amb l’excusa d’una ideologia popular que debilita la separació de poders, especialment la independència de la justícia i, sobretot, el del tribunal constitucional, creat en molts països immediatament després de la Segona Guerra Mundial, a conseqüència del feixisme. El tribunal constitucional és una institució de gran importància per a la protecció de les democràcies de l’estat de dret.

Així doncs, els partits de la ND no són populistes pel fet que s’adaptin a les opinions canviant del poble. Més aviat, al contrari, saben ja des de sempre quina ha

de ser “la” voluntat “del” poble i, sobretot, qui pertany al poble. Gitanos, jueus, ateu, socialistes i artistes d’avantguarda no formen part, per regla general, del poble.

Viktor Orbán, protagonista cristià de la ND

Aquestes ideologies no es limiten als partits de la ND sinó que ja des de fa temps es van infiltrant en altres, sobretot en la democràcia cristiana. N’és un exemple, el demòcratacristià hongarès Viktor Orbán, el qual s’ha convertit en un dels dirigents més poderosos d’aquesta ideologia. Orbán defensa públicament la idea d’un estat “a-liberal”, que conté tots els elements esmentats. I encara més. Recolzant en la majoria dels dos terços, sobre la base d’un 53 % de votants, Orbán, per primera vegada a Europa, ha erigit amb la nova constitució un estat que es fonamenta en aquests principis fent realitat el somni de Haider d’instaurar una “tercera república”.

En una entrevista a *Weltwoche* (núm. 46 / desembre del 2015), Orbán expressa amb tota claredat la prioritat de la nació sobre els drets humans:

«La meua impressió personal és que, quan es tracta de qüestions espirituals, les elits europees només debaten temes superficials i secundaris. Paraules maques sobre drets humans, progrés, pau, obertura, tolerància. En el debat públic, mai es parla de temes fonamentals, és a dir, d’on provenen de fet aquestes coses tan simpàtiques. No parlem de llibertat, no parlem del cristianisme, no parlem de la nació, no parlem de l’orgull. Dit brutalment:

el que avui domina l'opinió pública europea és només un “bla-bla-bla” europeu i liberal sobre temes simpàtics però secundaris».

Aquest esperit s'ha traslladat d'una manera particular a la constitució hongaresa: en el preàmbul, Hongria es presenta com a nació cristiana. És clar que en els preàmbuls de moltes constitucions la història de la nació es presenta, a voltes, de manera idealitzada. Però, a diferència d'altres constitucions occidentals, el tribunal constitucional hongarès està obligat a prendre decisions d'acord amb el preàmbul, és a dir, d'acord amb la concepció d'Hongria com a nació cristiana.

A més, la qüestió actual dels refugiats projecta encara més llum sobre la ideologia neodretana d'Orbán. Les democràcies de l'estat de dret afirmen contínuament l'existència d'una unitat entre els drets humans i les idees de la identitat nacional. Per això, els estats de la Unió Europea discuteixen vivament sobre la quantitat de refugiats que poden ser acollits i on s'ha de posar el límit d'acolliment. Malgrat totes les obligacions del dret dels pobles, aquí hi ha un espai ampli per considerar legítims pros i contres. Tot i això, les ideologies de la ND resolen unilateralment la tensió entre la identitat nacional i els drets humans, i exigeixen que es posi fi a l'acolliment de refugiats. Tenint en compte que cal preservar la puresa ètnica de la “nació cristiana”, segons Orbán, ja no és acceptable ni una quota mínima de 1.300 refugiats.

Contra l'autoanomenat “defensor de l'Occident cristià”

Per això, els nous defensors de l'Occident cristià traeixen les fites de l'estat democràtic i el contingut universalista de la moral cristiana. Sobre aquest teló de fons, resulta una paradoxa de la història que sigui el papa Francesc, que ve de Llatinoamèrica i en qui es pot percebre l'esperit de la teologia de l'alliberament, qui hagi de recordar tant els fonaments de les democràcies europees, basats en els drets humans, com el contingut nuclear de la moral cristiana. El seu discurs a Lampedusa i la crida recent a les paròquies i els monestirs per acollir com a mínim una família de refugiats han estat captats intuïtivament, per part de sectors de l'Europa secular, com un testimoni originàriament cristià. Contràriament, aquells que s'autodenominen defensors neodretans de l'Occident cristià insulten públicament el Papa i, fins i tot, el condemnen per traïdor.

Les esglésies cristianes encara arrossegueu la feixuga herència de les aliances amb els sistemes feixistes del segle XX. Una renovada complicitat amb les ideologies de la ND al començament del segle XXI precipitaria aquestes esglésies a una nova crisi de credibilitat, l'ombra de les quals –això ja es pot dir amb tota seguretat– seria un llast durant segles per a la vida dels cristians i les cristianes de tot Europa.

Hans Schelkshorn²

-
1. Aquest article és una adaptació de la publicació *Entgrenzungen. Ein europäisch Beitrag zum philosophischen Diskurs über die Moderne*, Weilerwist, Velbrück Wissenschaft, 2a edició 2016.
  2. President de l'Institut de Filosofia cristiana de la Facultat de Teologia Catòlica de la Universitat de Viena. Coeditor de la revista *Polylog Zeitschrift für interkulturelles Philosophieren*.